

Федірко О. А., д.е.н., доцент
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

СУЧАСНИЙ МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС У ДОСЛІДЖЕННІ РЕГІОНАЛЬНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ЄС

Анотація. В роботі розглянуто сутність, характерні особливості та наукову полеміку між двома провідними напрямками досліджень регіонального інноваційного розвитку в ЄС: неокласичним просторово-аналітичним підходом та неоінституційним новим регіоналізмом (локалізмом).

Ключові слова: регіоналістика, просторово-аналітичний підхід, новий регіоналізм / локалізм, інноваційний розвиток, локальна інноваційна система.

Сучасна наукова полеміка щодо принципів та механізмів регіонального та локального інноваційного розвитку в ЄС обумовлена, насамперед, недостатньою ефективністю традиційної донорсько-рецепієнтної моделі регіональної політики, зорієнтованої на перерозподіл фінансових потоків від більш економічно розвинених регіонів на користь депресивних зон. Адже такий підхід є доволі затратним та не здатний вирішувати структурні проблеми депресивних регіонів через перерозподіл чинників економічного зростання в межах національної економіки в умовах глобалізації. Більше того, зараз у Європі спостерігається певний регіональний інноваційний парадокс, який полягає в суперечності між наявністю потреби у збільшенні фінансування інноваційної діяльності в депресивних регіонах ЄС та недостатньою їх спроможністю опанувати інвестиції, спрямовані на стимулювання інновацій. Емпіричне підтвердження цього парадоксу було здобуте експертною групою з моніторингу регіональних наслідків політики згуртування в ЄС, яка в своєму дослідженні довела, що інвестиції у науково-інноваційну діяльність переважають саме в більш розвинених регіонах «старих» країн-членів ЄС, порівняно з регіонами «нових» держав-учасниць, які здобули членство в ЄС після 2004 року.

Зокрема, було встановлено, що в менш економічно розвинених регіонах ЄС, які отримували фінансування з 2007 по 2013 рік за Метою 1 (Згуртування) спільної регіональної політики ЄС, менше 5 % від обсягу допомоги структурних фондів спрямовувалось у НДР та інновації. Водночас, частка витрат на науково-інноваційну діяльність у регіонах, що фінансувалися за Метою 2 (конкурентоспроможність) була вдвічі більшою – 9,8 % від загального обсягу коштів структурних фондів. Більше того, незважаючи на те, що протягом цього

періоду в депресивні регіони інтеграційного союзу було спрямовано переважну частку (77 %) асигнувань структурних фондів на інновації та НДДКР, розвиток науки та інновацій, на жаль, так і не став пріоритетом стратегій регіонального розвитку [1, с.29-36].

Отже, пропонованим предметом дослідження є регіональний інноваційний розвиток, а метою дослідження є розкриття сучасного методологічного дискурсу в дослідженні регіонального інноваційного розвитку в ЄС.

У канві сучасної теорії глобальної регіоналістики виділяються два конкурентних напрями досліджень сутності, чинників, форм та якісних параметрів локального інноваційного розвитку — просторово-аналітичний підхід та новий регіоналізм (або новий локалізм). Основні дискусійні положення між згаданими теоретичними підходами полягають у розходженні розуміння першопричин регіонального інноваційного розвитку. Методологія нового регіоналізму виходить з того, що визначальними факторами інноваційної активності є характер та інтенсивність взаємозв'язків між бізнесом, місцевими закладами науки, освіти, органами влади, розвиненість ділової інфраструктури, характер інституційного середовища, місцеві культура, звичаї, традиції та цілою низкою інших факторів, які в сукупності визначають унікальний формат локального інноваційного середовища [2; 3; 4; 5; 6; 7].

Водночас представники просторово-аналітичного підходу наполягають, що не локальні інституції та взаємозв'язки між стейкхолдерами інноваційного процесу, а саме здатність певних локалітетів завдяки розвиненій інфраструктурі та диверсифікованій місцевій економіці забезпечити доступ до переваг глобальної економіки є визначальним фактором регіонального інноваційного розвитку. Це означає, що саме великі міста є мережевими вузлами, через які проходять глобальні інформаційно-інтелектуальні та фінансово-економічні потоки, а отже інноваційна діяльність тяжіє саме до них.

Прихильники теорії нового регіоналізму розглядають регіон та локалітет як основний рівень наукового аналізу економічного розвитку. Найбільш вагомий внесок у формування цієї наукової течії забезпечили праці А. Скота (регіони як рушії розвитку світового господарства) [8; 9, с. 391–411], М. Стопера (регіон як центр некомерційних взаємозв'язків та взаємозалежностей) [10, с. 191–221; 11], Ф. Кука та К. Моргана (позиції європейських регіонів у мережевій економіці) [12], А.-Л. Саксеніан (компаративний аналіз американських інноваційно орієнтованих регіонів і кластерів) [13], Р. Флорида (формуванням «регіонів, що навчаються») [14; 15], П. Маскел та А. Малмберг (роль локалізації у процесі технологічного розвитку компаній; формування транскордонних регіональних інноваційних систем) [16], А. Амін і Н. Тріфт (концепція «інституційної щільності» регіонів) [17] тощо.

Економічні регіони в системі наднаціонального та міжнародного субнаціонального управління

На думку М. Джоунз [18, с. 35] усі існуючі зараз теорії «нового локалізму» доцільно об'єднати у три типи, які відображають відповідні наукові уявлення про простір як абсолютний, відносний та реляційний феномен.

В абсолютному розумінні простір розглядають як дискретну територію, яку можна чітко визначити на карті. Прихильники цієї концепції розглядають певну місцевість як територію з політично та адміністративно визначеними межами, на яку поширюються офіційні послуги місцевої влади [19].

Значного поширення набув відносний підхід до тлумачення простору, що є сфокусованим на дослідженні зв'язків в межах та між локалітетами, ідентифікуючи останні за їх центральними частинами, залишаючи поза межами уваги їх географічні та адміністративні межі. Отже, межі місцевостей у дослідженнях представників цього підходу є нечіткими (відносними), часто – невизначеними, оскільки вони формуються відповідно до завдань та методології досліджень. Основні напрями наукових розвідок пов'язані з внутрішньою динамікою локалітетів, зовнішнім середовищем та взаємовідносинами з іншими локалітетами [20].

Пріоритетні напрями досліджень представників реляційного підходу пов'язані з відносинами, що формуються в межах мереж [21], які призводять до тісної взаємодії між локальними суб'єктами інноваційної діяльності [22]. У цій концепції локалітети представлені як вузли у мережах соціальної та економічної взаємодії, водночас, географічний простір (місцевість) не є визначеним у звичайному розумінні цього поняття – його рельєф детермінується лініями взаємозв'язку та конвергенції. Таким чином, межі локалітетів не співпадають з кордонами адміністративних територій, необов'язково є дискретними та часто поділяють певні точки і території співіснування [23; 24].

Послідовники неокласичного просторово-аналітичного підходу (spatial analytic approach), переосмисливши з врахуванням сучасних якісних трансформацій ідеї класиків регіональних досліджень, продовжили теоретичний напрям, засади якого закладені дослідженнями Й. Тюнена (теорія «кілець»), В. Лаунхардта (раціональний штандарт), А. Вебера (промисловий штандарт), В. Кристаллера (теорія центральних місць), А. Льоша (теорія просторової економічної рівноваги) та ін. Наукові дослідження концентруються у традиційній для регіоналістики сфері досліджень просторового розміщення складових економічного та інноваційного потенціалу, фокусуючись на встановленні регіональних закономірностей просторової концентрації інноваційної діяльності переважно відносно великих міст.

Показовим прикладом теорій просторово-аналітичного напрямку є праця М. Андерссон та К. Карлссон [25], де економічний простір пропонується розглядати як континуум, кожна точка якого визначається рівнем досяжності по

Економічні регіони в системі наднаціонального та міжнародного субнаціонального управління

відношенню до аналогічних центрів бізнес-активності, адже, згідно з даним підходом, певні місця в просторі є відносно сприятливішими для розвитку інноваційної діяльності не через притаманні їм характерні внутрішні риси (локальне середовище, інституції, культура, економічний потенціал тощо), а лише тому, що вони забезпечують кращий доступ до відповідних інноваційних ресурсів глобального, національного, регіонального чи місцевого рівнів. Так, зокрема, у руслі розробленої П. Макканном просторової моделі [26] доводиться гіпотеза про те, що різні типи і види інноваційної діяльності базуються на особистих контактах різного рівня інтенсивності та частоти, а мегаполіси є ключовими центрами таких відносин [27]. У результаті саморегульований процес просторового позиціонування інноваційної активності призводить до розміщення різних видів інноваційних процесів на різній відстані від ключових мегаполісів (за аналогією з теорією Й. Тюнена). Схожий підхід обґрунтовано Дж. Дюрантон та Д. Пуга в їх концепції «початкових міст» (nursery cities), яка припускає, що радикальні інновації закономірно створюються у мегаполісах, тоді як інкрементальні (нерадикальні) інновації виникають переважно у невеликих містах та населених пунктах [28].

Загалом, вищезгадані теоретичні дослідження вказують на просторову диференціацію розміщення інноваційної діяльності з врахуванням віддаленості від місць з високим рівнем інтенсивності науково-технічних взаємозв'язків.

Список літературних джерел:

1. Hollanders H. Regional Innovation Scoreboard 2014 / H. Hollanders, N. Es-Sadki. — Brussels: Publications Office of the European Union, 2014. – 79 p.
2. Keating, M. The new regionalism in western Europe: territorial restructuring and political change / M. Keating. – Cheltenham: Edward Elgar, 1998. – 242 p.
3. Amin A. An institutional perspective on regional economic development / A. Amin // *International Journal of Urban and Regional Research*. – 1999. – № 23. – P. 365-378.
4. Jones M. Towards a regional renaissance? Reconfiguring and rescaling England's economic governance / M. Jones, G. MacLeod // *Transactions of the Institute of British Geographers*. — 1999. — № 24. — P. 295 – 313.
5. Allmendinger P. Spatial dimensions and institutional uncertainties of planning and the 'new regionalism' / P. Allmendinger, M. Tewdwr-Jones // *Environment and Planning, C.: Government and Policy*. – 2000. – № 18. – P. 711–726.
6. Deas I. From the 'new localism' to the 'new regionalism'? The implications of regional development agencies for city-regional relations / I. Deas, K. Ward // *Political Geography*. – 2000. – № 19. – P. 273–92.

7. Lagendijk A. Towards Conceptual Quality in Regional Studies: The Need for Subtle Critique - A Response to Markusen / A. Lagendijk // *Regional Studies*. – 2003. – № 37:6-7. – P. 719-727.
8. Scott A.J. Regions and the World Economy: the Coming Shape of Global Production, Competition, and Political Order / A.J. Scott. – Oxford: Oxford University Press, 1998. – 192 p.
9. Scott A.J. Regional motors of the global economy / A.J. Scott // *Futures*. – 1996. – № 28. – С. 391–411.
10. Storper M. The resurgence of regional economies, ten years later: the region as a nexus of untraded interdependencies / M. Storper // *European Urban and Regional Studies*. – 1995. – № 2. – P. 191–221.
11. Storper M. The Regional World: Territorial Development in a Global Economy / M. Storper. – London: Guilford, 1997. – 338 p.
12. Cooke P. The Associational Economy: Firms, Regions and Innovation / P. Cooke, K. Morgan. – Oxford: Oxford University Press, 1998. – 247 p.
13. Saxenian A. Regional Advantage: Culture and Competition in Silicon Valley and Route 128 / A. Saxenian. – Boston: Harvard University Press, 1994. – 226 p.
14. Florida R. Regional creative destruction: production organization, globalization, and the economic transformation of the Midwest / R. Florida // *Economic Geography*. – 1996. – № 72. – С. 314–34.
15. Florida R. Toward the learning region / R. Florida // *Futures*. – 1995. – № 27. – P. 527–536.
16. Malmberg A. Localized learning and industrial competitiveness / A. Malmberg, P. Maskell // *Cambridge Journal of Economics*. – 1999. – № 23. – С. 167-185.
17. Amin A. Globalization, institutional “thickness” and local economy / A. Amin, N. Thrift // *Managing Cities: The New Urban Context* / Edited by: P. Healey, S. Cameron, S. Davoudi. – Chichester: Wiley, 1995. – P. 91-107.
18. Jones M. New Localities / M. Jones, M. Woods. // *Regional Studies*. – 2013. – № 47. – P. 29–42.
19. Bennett R. Enterprise and Human Resource Development: Local Capacity Building / R. Bennett, A. McCoshan. – London: Paul Chapman, 1993. – 350 p.
20. Etherington D. City-regions: new geographies of uneven development and inequality / D. Etherington, M. Jones // *Regional Studies*. – 2009. – № 43. – P. 247–265.
21. Massey D. World City / Doreen Massey. – Cambridge: Polity, 2007. – 272 c.
22. Massey D. For Space / Doreen Massey. – London: Sage, 2005. – 234 c.
23. Katz C. On the grounds of globalization: a topography for feminist political engagement / C. Katz // *Signs*. — 2001. — № 26. — P. 1213–1234.
24. Heley J. Relational rurals: some thoughts and relating things and theory in rural studies / J. Heley, L. Jones // *Journal of Rural Studies*. — 2012. — № 28. — P. 208–217.

25. Andersson M. The role of accessibility for the performance of regional innovation systems / M. Andersson, C. Karlsson // *Knowledge Spillovers and Knowledge Management* / C. Karlsson, P. Flensburg, S.-A. Horte (Eds). – Cheltenham: Edward Elgar, 2004. – P. 283–310.
26. McCann P. Sketching out a model of innovation, face-to-face interaction and economic geography / P. McCann // *Spatial Economic Analysis*. – 2007. – № 2. – P. 117–134.
27. Crevoisier O. L'approche par les milieux innovateurs: e'tat des lieux et perspectives / O. Crevoisier // *Revue d'E'conomie Regionale et Urbaine*. – 2001. – №1. – P. 153–165.
28. Duranton G. Nursery cities: urban diversity, process innovation, and the life-cycle of products / G. Duranton, D. Puga // *American Economic Review*. — 2003. — № 91. — P. 1454–1477.

Chebatarov Iegor, PhD in Economics
Luhansk Taras Shevchenko National University.
Starobilsk

THE EXPERIENCE OF POLAND IN THE IMPLEMENTATION OF A COMMON REGIONAL POLICY OF THE EUROPEAN UNION

Abstract. Using Poland as an example, we summarize the content of the initial European Union institutional support programs for the reform of regional policy in post-socialist countries and consider the basis for introducing the method of program-targeted regulation of the development of depressed areas in them.

Keywords: regional policy, European Union, Poland, Ukraine, EU-programs.

Introduction. The experience of countries that have successfully implemented not only the transformation of command economies into market-oriented economic systems, but also achieved significant success in building socially responsible legal democratic societies, shows the following. One of the main components of such transformations was their effective implementation of the state regional policy based on the approaches, forms and mechanisms of common (supranational) regional policy of the European Union (EU) – Cohesion policy. An analysis and generalization of the experience of reforming the countries of Central and Eastern Europe (CEE) shows that Poland has become one of the most successful in implementing this policy.

The need for real implementation of regional policy reform is becoming increasingly relevant in Ukraine. After the signing of the Ukraine–European Union Association Agreement with inclusion of the Agreement on the Deep and Comprehensive Free Trade Area between Ukraine and the European Union with fixing the course on the European